

Den moderna vänskapen

Mats Hilde

Den moderna vänskapen

Mats Hilte

ÉGALITÉ

ÉGALITÉ

Box 5158

200 71 Malmö

Tel. 072-307 65 65

Website: www.egalite.se

© 2017 Égalité och författaren

ISBN 978-91-981317-9-6

Första upplagan, första tryckningen.

Mångfaldigande av innehållet i denna bok, helt eller delvis, är enligt lag om upphovsrätt förbjudet utan medgivande av förlaget. Förbudet avser såväl text som illustrationer och gäller varje form av mångfaldigande.

Layout och grafisk formgivning, inlaga: Jonaz Vaneryd, Damano.

Layout och grafisk formgivning, omslag: Stefan Wulff.

Förlagsredaktör: Weddig Runquist.

Tryckt hos Scandinavian Book, Århus, Danmark, 2017.

Till Mikael

Innehåll

Förord 9

Inledning 11

Vänskapens olika former och betydelser 15

 Kvinnlig och manlig vänskap 41

 Barn och ungas vänskap 69

Den romantiska vänskapen och kärleken 75

 Vänskap förr och nu 89

Vänskap och personliga gemenskaper 109

 Den sociala vänskapsvärlden 119

 Vänskapstrubbel 131

Vänskap och professionellt arbete 145

 Fortsatt läsning 165

Förord

JAG HAR REFLEKTERAT mycket över mänskliga relationer i mitt yrkesliv, både som universitetslärare och som psykoterapeut. Men trots det har jag inte funderat särskilt mycket över vänskap, varken i min yrkesutövning eller i mitt privatliv. Åtminstone inte förrän jag för ett par år sedan åkte till ön Amorgos i den grekiska arkipelagen och stötte på en främmande man som helt oväntat kallade mig för vän. Det mötet satte myror i huvudet på mig och fick mig att börja fundera över vad som utmärker vänskap. Även egna erfarenheter av visst vänskapstrubbel motiverade mig att gå till botten med vad vänskap egentligen betyder. Det projektet har nu mynnat ut i denna bok där jag berör både psykologiska, sociologiska, historiska och filosofiska dimensioner av vänskap. Eftersom jag undervisar i socialt arbete och arbetar som psykoterapeut har jag även funderat över vilken roll som vänskapen kan spela inom professionellt arbete. Några av dessa funderingar delar jag med mig här.

I arbetet med boken har jag fått värdefulla synpunkter och goda råd från vänner och kolleger. Jag vill passa på tillfället att särskilt tacka Berit Andersson och Frans Oddner samt min förläggare Weddig Runquist.

Malmö i juli 2017

Mats Hilde

Inledning

DET ÄR NÅGOT GÅTFULLT med vänskap. Den är både stark och bräcklig på en och samma gång. Vissa vänskaper räcker ett helt liv medan andra kommer och går. Vänskap har många likheter med kärlek, men det är ingen passionerad relation. Men vänskap spelar en viktig roll i våra liv och skänker oss både nytta och nöje. Ibland är den t.o.m. vår enda livlina. Ändå talar vi sällan om vänskapen. Inte ens när den krånglar eller håller på att tyna bort. Vänskap är kort och gott en gåtfull relation.

Detta blev extra tydligt för mig den sommaren jag besökte ön Amorgos i den grekiska arkipelagen tillsammans med min sambo. Vi var på väg hem till hotellet efter att ha ätit en god middag i hamnstaden Katapola när en främmande man hälsade mig med orden: "Hej, min vän!" Han satt på en uteservering och vinkade medan vi gick förbi. Jag blev verkligen förvånad och tappade hakan. Utpekandet av mig som vän kom väldigt oväntat och var näst intill obegripligt. Vi är väl inte vänner du och jag, tänkte jag tyst för mig själv. Nu hör det till saken att det inte var första gången vi möttes.

Vi hade faktiskt stött på varandra tidigare, närmare bestämt vid tre olika tillfällen.

Första gången vi möttes var i klostret Panagia Chozoviotissa på Amorgos. Min sambo och jag var där för att titta på klostrets mycket omtalade ikoner. Medan vi står där och betraktar ikonerna dyker den här mannen upp i samma ärende. Efter en liten stund tar han fram sin kamera och börjar fotografera ikonerna. Jag reagerar med att påminna honom om att det är förbjudet att fotografera klostrets ikoner och pekar samtidigt på förbudsskylten som hänger på väggen. Han tittar irriterat på mig utan att säga ett ord och vänder sedan bort blicken. Kort därefter lämnar min sambo och jag klostret samtidigt som vi lägger incidenten med den fotograferande mannen bakom oss. Dagen därpå när vi efter en längre promenad i Choras (huvudorten på Amorgos) vitkalkade gränder sätter oss för att äta lunch under bar himmel stöter vi återigen på mannen från klostret. Han stannar till vid samma restaurang och tar plats vid ett bord för att inta sin lunch. Vi tar ingen notis om varandra. Han gestikulerar och är ganska högljudd av sig när kyparen dyker upp för att ta emot hans beställning. Jag hör att de talar grekiska med varandra och antar att mannen är av grekisk börd.

Kvällen därpå, när min sambo och jag vandrar längs strandpromenaden i Katapola, möter vi återigen den fotograferande mannen. Men nu, till skillnad från förra gången, möts våra blickar. Han tittar igenkännande på mig och ler, sedan ger han mig tummen upp. Jag

nickar tillbaka och drar lite besvärat på smilbanden, en aning förvånad över den plötsliga välviljan. Samtidigt märker jag att min känslomässiga inställning till den främmande mannen sakta håller på att förändras. Från att tidigare ha uppfattat honom som enbart besvärlig börjar jag nu se honom i ett mer positivt ljus. Han verkar vara en vänligt sinnad själ, trots allt.

Tro det eller ej, men detta är inte sista gången vi stöter på den fotograferande mannen. Redan nästa kväll nere i hamnen ser vi samme man sitta vid ett bord på en utservering. Våra blickar möts ytterligare en gång och det är då han med ett leende på läpparna utropar: "Hej, min vän!" Jag besvarar hans hälsning och ger honom tummen upp, men blir samtidigt både förvånad och snopen över att han kallar mig för vän. Detta var förmodligen anledningen till varför jag inte förmådde besvara hans vänskapsdeklaration. För hur skulle jag kunna göra det? Vi var väl inte vänner? Vad jag däremot lade märke till var att jag efterhand blev alltmer sympatiskt inställd. Ett känslomässigt band började växa fram mellan mig och mannen jag inte kände. Men kan man kalla det för vänskap eller handlar det bara om vanlig vänskaplighet?

Naturligtvis är det inte första gången jag funderar på vad vänskap betyder. Men det är först nu som mina vänskapsfunderingar tar fart på allvar. Vad är det egentligen som kännetecknar vänskap? Kan några få, näst intill ordlösa, möten med en främmande människa kallas för vänskap? Eller var våra möten snarare ett

uttryck för en allmän vänlighet? Den sortens spontana sympati och välvilja som vi kan känna inför främlingar. Visst skapades ett känslomässigt band mellan oss, men var det ett vänskapsband? Handen på hjärtat så upplevde jag inte förhållandet till mannen som en vänskap, vilket förstås inte utesluter att mannen jag mötte såg något annat i vårt möte. Vad menade han egentligen när han kallade mig vän? Vilken betydelse hade ordet för honom? Jag kände mig förvirrad och famlade efter en bättre förståelse av vad vänskap betyder. Vad som ganska snart stod klart för mig var att vänskap kan betyda olika saker och att det är en känslomässig relation. Men hur stämmer detta överens med hur filosofer, forskare och författare ser på saken?

Mötet med mannen på Amorgos väckte min nyfikenhet och ökade min motivation att fortsätta utforska vänskapen och dess olika betydelser. Min resa och mitt sökande efter svar på frågan om vad vänskap är tar avstamp i de reflektioner och tankar som filosofer, forskare och författare utvecklat. I den här boken presenteras de svar jag funnit i läsningen av ett högst personligt urval böcker och artiklar.

Vänskapens olika former och betydelser

DET ÄR LITE av ödets ironi att mina funderingar över vänskapen och dess betydelser tar fart på en grekisk ö med tanke på att både Platon och hans lärjunge Aristoteles ägnat frågan stor uppmärksamhet långt innan jag anlände till den grekiska övärlden. De diskuterade säkerligen vänskap med varandra när Aristoteles studerade för Platon på hans akademi i Aten. Därför känns det ganska naturligt att jag börjar min undersökning av vänskapens betydelser i den grekiska och antika idévärlden. I det antika Grekland var vänskap länge ett viktigt ideal och samtalsämne, åtminstone bland de styrande männen. Trots att det fanns kvinnlig vänskap på den tiden så togs den inte på allvar. Den blev snarare marginaliserad och ignorerad av dåtidens män. Detta är ett av skälen till att vi vet ganska lite om hur kvinnlig vänskap såg ut under antiken.

Vid den här tiden var vänskapliga relationer mellan män viktigare av flera olika skäl. De utgjorde ett system av tjänster och gentjänster som spelade en avgörande roll i deras liv, inte minst inom den politiska sfären. En av de platser där män träffades och utvecklade vänskaper var i dryckessällskapet eller *symposion* som

Vänskap är en gåtfull relation. Den påminner om kärlek men är inte passionerad. Den ställer inga bestämda krav men kan ändå vara kravfull. Vissa vänskaper räcker ett helt liv medan andra kommer och går. Ofta spelar vänskap en viktig roll i våra liv. Ändå talar vi sällan om den.

Vad är vänskap egentligen? Finns det olika sorters vänskap och har vänskap alltid sett likadan ut? Är vänskap mer betydelsefull idag jämfört med förr? Är kvinnlig vänskap lik eller olik manlig vänskap? Flera vänskapsfilosofer hävdar att kvinnlig vänskap är mer intim än den manliga. Är det verkligen så? Har kvinnor mer närhet i sin vänskap? Har sociala medier förändrat vår syn på vänskap och intimitet?

I den här boken söker Mats Hilde svar på dessa frågor och några därtill. Han beskriver hur filosofer definierar vänskap och vad som skiljer vår tids moderna vänskap från den som fanns förr. Vi tar ofta vänskapen för givna och blir ganska handfallna när den krånglar. Oftast vet vi inte hur vi skall hantera vänskapstrubbel. I den här boken belyser författaren hur vänskapen kan vårdas och vilka dess vanligaste fallgropar är.

*

Mats Hilde är sociolog och undervisar på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Han har tidigare gett ut flera böcker. I sin senaste bok *Mindfulness i socialt arbete* (2014) beskriver han hur mindfulness kan tillämpas i socialt behandlingsarbete.

